

Základná škola v Pustých Úľanoch

Vnútoraná smernica o šikanovaní

Metodické usmernenie k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov

V súlade s **metodickým** usmernením Č.7/2006-R Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 28. marca 2006 k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach vydávam metodické usmernenie k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov Základnej školy v Pustých Úľanoch.

Čl.1 Úvodné ustanovenia

- (1) Šikanovanie sa v súčasnom období stáva vážnym problémom, ktorý sa prejavuje v školách a ktorému je potrebné venovať neustálu pozornosť, a to z hľadiska preventívneho ako aj sankčného pôsobenia.
- (2) Cieľom tejto vnútornej smernice je vzhľadom na závažnosť šikanovania poskytnúť základné informácie pedagogickým zamestnancom, ktorí sa podieľajú na výchovno-vzdelávacom procese o formách jeho prejavov, návrhoch na riešenie, spôsoboch ich preventívneho pôsobenia a o potrebe spolupráce s rodičmi žiakov a príslušnými inštitúciami.

Čl. 2 Charakteristika šikanovania

- (1) **Šikanovaním rozumieme** akékoľvek správanie žiaka alebo žiakov, ktorých zámerom je ublíženie inému žiakovi alebo žiakom, prípadne ich ohrozenie alebo zastrašovanie. Ide o ciele a opakované použitie násilia voči takému žiakovi alebo skupine žiakov, ktorí sa Z najrôznejších dôvodov nevedia alebo nemôžu brániť. Šikanovanie sa prejavuje v rôznych podobách, ktoré môžu mať následky na psychickom a fyzickom zdraví.
- (2) Podstatnými **znakmi šikanovania sú**
 - a) úmysel bezprostredne smerujúci k fyzickému alebo psychickému ublíženiu druhému,
 - b) agresia jedného žiaka alebo skupiny žiakov,
 - c) opakované útoky,
 - d) nevyrovnaný pomer síl medzi agresorom a obeťou.
- (3) V prípade **agresorov** často ide o jedincov:
 - nadpriemerne telesne zdatných, silných, obratných (hlavne pri fyzických útokoch),
 - s veľmi dobrou inteligenciou, ktorá umožňuje vymýšľať rafinované formy agresie, čím môže nahrádzať nedostatok fyzickej sily,
 - sebaistých, neúzkostných, často však poškodených nevhodnou výchovou,
 - typická je túžba dominovať, ovládať druhých, bezohľadne sa presadzovať,
 - ľahko sa urazia, sú vzťahovační,
 - ubližovať druhým je pre neho radosť
 - určitú úlohu tu majú temperamentné predpoklady (výbušnosť, impulzivita) vždy 1 však posilňované rodinnou výchovou (nedostatok záujmu, citový chlad, ponižovanie, fyzické násilie, agresívne správanie rodičov)
 - ktorí sa chcú týmto spôsobom zaradiť do partie
- (4) **Obeťou šikanovania** sa môže stať každý. Šikanovanie hrozí deťom, ktoré prídu ako nové do zohraného kolektívu. Tieto deti sa stanú predmetom nepriateľstva pre svoju nejakú prednosť. Môžu to byť deti premýšľavé, príliš zrelé a ušľachtilé, infantilné pre svoju jemnosť. Najčastejšie sa stávajú terčom šikanovania deti vtedy:
 - ak sa od skupiny odlišujú pre nejakú zvláštnosť (dobrý žiak, alebo handicap)

- ak má v škole málo kamarátov,
- ťažšie nadväzuje kontakty,
- na ostatných pôsobí dojmom citovo labilného,
- dieťa zo sociálne slabšej vrstvy (menej atraktívne oblečené, hygienická zanedbanosť),
- provokujú agresiu vlastným správaním.

Obet' máva nízke sebavedomie, má sklon pociťovať zanedbanie bez dostatočného dôvodu, považuje sa za hlúpu a nezaujímavú, submisívne sa podriaďuje. Ťažko sa presadzuje medzi vrstovníkmi.

(5) Rozpoznanie obete šikanovania

- dieťa je cez prestávky Často samé, ostatné deti o neho nejavia záujem,
- pri skupinových športoch je dieťa volené do družstva často posledné,
- cez prestávky vyhľadáva blízkosť učiteľov,
- pôsobí smutne až depresívne, máva blízko k plaču,
- zhoršujú sa jeho školský prospech, niekedy náhle,
- jeho veci sú poškodené alebo zničené,
- má odreniny, modriny, škrabance, ktoré nevie vysvetliť, často ho pred odchodom do školy pobolieva hlava, brucho.

(6) Šikanovanie sa môže prejavovať v priamej a nepriamej podobe. Priame znaky šikanovania môžu byť napr.:

"Posmešné poznámky na adresu žiaka, pokorujúce alebo urážlivé prezývky, nadávky, ponižovanie, posmech, hrubé žarty na jeho účet. Rozhodujúcim kritériom je, do akej miery je daný žiak konkrétnou prezývkou alebo "žartom" zraniteľný,

- Kritika žiaka, výčitky na jeho adresu, najmä prednesené nepriateľským až nenávisťným, alebo pohrdavým tónom,
- Nátlak na žiaka, aby dával vecné alebo peňažné dary šikanujúcemu, alebo za neho platil,
- Príkazy, ktoré žiak dostáva od iných spolužiakov, najmä prednesené panovačným tónom, a skutočnosť, že sa im podriaďuje,
- Nátlak na žiaka k vykonávaniu nemorálnych až trestných činov či k spoluúčasti na nich,
- Strkanie, štuchanie, údery, kopance, ktoré prípadne nie sú zvlášť silné, ale je nápadné, že je obeť neopláca,
- šarvátky, v ktorých jeden z účastníkov je zreteľne slabší a snaží sa uniknúť.

Nepriame (varovné) znaky šikanovania môžu byť napr.:

- žiak je počas prestávok často osamotený, ostatní o neho nejavia záujem, nemá kamarátov, ignorovanie obete,
- pri tímových športoch býva jedinec volený do mužstva medzi poslednými,
- počas prestávok vyhľadáva blízkosť učiteľov,
- ak má žiak prehovoriť pred triedou, je neistý, ustrašený,
- pôsobí smutne, nešťastne, stiesnene, má blízko k plaču, stáva sa uzavretým,
- jeho školský prospech sa niekedy náhle a nevysvetliteľne zhoršuje,
- jeho veci sú poškodené alebo znečistené, prípadne rozhádzané,
- zašpinený alebo poškodený odev, stále mu chýbajú nejaké jeho veci,
- odmieta vysvetliť poškodenie a stratu vecí alebo používa nepravdepodobné výhovorky,
- mení svoju pravidelnú cestu do školy a zo školy,
- začína vyhľadávať dôvody pre absenciu v škole,
- odreniny, modriny, škrabance alebo rezné rany, ktoré nedokáže uspokojivo vysvetliť.

(7) Šikanovanie sa môže uskutočňovať aj medzi žiakmi v triede, či výchovnej skupine a odohráva sa najmä v čase prestávok, cestou do školy a zo školy alebo v čase mimo vyučovania.

(8) Škola zodpovedá za žiakov v čase vyučovania a školských akcií. Škola zodpovedá aj za škodu, ktorú v čase vyučovania, resp. v dobe vykonávania tzv. prechodného dohľadu spôsobí žiak, pokiaľ ten, kto je povinný vykonávať dohľad nepreukáže, že náležitý dohľad nezanedbal.

(§ 422 Občianskeho zákonníka). **Šikanovanie nesmie byť zamestnancami školy v žiadnej miere akceptované a pedagóg musí bez meškania riešiť a každej jeho obeť poskytnúť okamžitú pomoc.**

(9) Z hľadiska priestupkového zákona¹⁾ môže šikanovanie žiakov napĺňať skutkovú podstatu priestupkov. Môže ísť predovšetkým o priestupky proti občianskemu spolunažívaniu a priestupky proti majetku.

(10) Zodpovedným za priestupky je ten, kto v čase jeho spáchania dovŕšil štrnásť rok svojho veku. Ak spácha priestupok osoba, ktorá v čase jeho spáchania dovŕšila štrnásť rok a neprekročila osemnásť rok svojho veku, zaraďuje sa do kategórie „mladistvých“.

(11) Z hľadiska trestného zákona²⁾ môže šikanovanie žiakov napĺňať i skutkovú podstatu trestných činov. Trestný zákon definuje trestný čin ako prečin a zločin. Môže ísť najmä o trestný čin ohovárania, nebezpečného vyhrážania, ublíženia na zdraví, obmedzovania osobnej slobody, nátlaku, vydierania, lúpeže, hrubého nátlaku, krádeže alebo poškodzovania cudzej veci, neoprávneného užívania cudzej veci.

(12) Páchatelom trestného činu je ten, kto trestný čin spáchal sám. Za spolupáchatelstvo trestného činu sa považuje, ak bol trestný čin spáchaný spoločným konaním dvoch alebo viacerých osôb.

(13) Trestne zodpovedný je ten, kto v čase spáchania činu dovŕšil štrnásť rok svojho veku. Osoby, ktoré v čase spáchania trestného činu dovŕšili štrnásť rok a neprekročili osemnásť rok svojho veku sa podľa trestného zákona zaraďujú do kategórie „mladistvých“.

(14) Učiteľ, ktorému bude známy prípad šikanovania a neprijme v tomto smere žiadne opatrenie, sa vystavuje riziku trestného postihu. Takýmto konaním môže pedagogický zamestnanec napĺňať i skutkovú podstatu trestného činu neprekazenia trestného činu, neoznámenia trestného činu alebo ublíženia na zdraví a to tak, že inému z nedbanlivosti ublíži na zdraví tým, že poruší dôležitú povinnosť vyplývajúcu z jeho zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie, alebo uloženú mu podľa zákona.

ČI. 3 Šikanovanie ako fenomén trestnej činnosti

Pri riešení problému šikanovania v školách sa môžeme často stretnúť s tým, že vinníci aj obeť si málokedy uvedomujú, že v prípadoch šikanovania ide veľmi často o trestné činy a sankcie sa riadia trestným právom. Predkladáme vám preto stručný prehľad v súčasnosti platnej legislatívy v Slovenskej republike, týkajúcej sa trestnej činnosti v prípade šikanovania.

Vymedzenie základných pojmov

(1) **Trestné právo** sa rozdeľuje na trestné právo hmotné a trestné právo procesné. **Trestné právo hmotné** vymedzuje, čo je trestný čin, aké sú podmienky trestnej

¹⁾ Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov. ²⁾ Zákon č. 300/2005 Zb. Trestný zákon.

zodpovednosti, druhy nápravno-výchovných opatrení, ako aj skutkové podstaty konkrétnych trestných činov. **Trestné právo procesné** potom upravuje postup pri vyšetrowaní a stíhaní trestných činov.

(2) **Trestný čin** sa definuje ako "pre spoločnosť nebezpečný čin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone". Pod znakmi trestného Činu sa rozumie skutková podstata činu vymedzená v jednotlivých paragrafoch Trestného zákona. **Páchateľom** trestného činu je ten "kto trestný Čin spáchal sám" (§ 9 ods.1). Ak bol trestný čin spáchaný spoločným konaním dvoch alebo viacerých osôb, zodpovedá sa každá z nich, ako by trestný čin spáchala sama (spolupáchatelia) (§9 ods. 2)

(3) Podľa § 10 odst.1 Trestného zákona účastníkom trestného činu je ten, kto úmyselne:

- a) zosnoval alebo riadil spáchanie trestného Činu (**organizátor**)
- b) naviedol iného na spáchanie trestného činu (**návodca**)
- c) poskytol inému pomoc na spáchanie trestného činu (**pomocník**)

(4) Šikanovania sa bezprostredne dotýka § 235 a 237 Trestného zákona v jeho ôsmej hlave, v ktorej sú uvedené skutkové podstaty trestných činov proti slobode a ľudskej dôstojnosti.

Vydieranie vymedzuje § 235 ako trestný čin, ktorého sa dopúšťa ten, "kto iného násilím, hrozbou násilia, alebo hrozbou inej ťažkej ujmy núti, aby niečo konal, opomenul alebo trpel." Páchateľ tohto trestného činu sa potresce odňatím slobody až na tri roky (§ 235 odst.1). Odňatím slobody na dva až osem rokov alebo peňažným trestom sa páchatel' potresce, ak spáchal tento Čin ako člen organizovanej skupiny, ak ho spáchal so zbraňou, alebo ak ním spôsobil ťažkú ujmu na zdraví alebo značnú škodu (§ 235 odst. 2).

Páchateľ sa potresce odňatím slobody na päť až dvanásť rokov, ak týmto trestným činom spôsobil smrť alebo veľkú škodu (§ 235 odst.3). **Útlak** sa v § 237 označuje ako trestný čin, ktorého sa dopúšťa ten, "kto iného núti, zneužívajúc jeho tieseň alebo závislosť, aby niečo konal, opomenul alebo trpel", za čo býva potrestaný odňatím slobody až na dva roky alebo peňažným trestom.

(5) Pri výskyte a posudzovaní konkrétnych spôsobov šikanovania v škole môže byť podozrenie na páchanie trestného Činu a je nutné kontaktovať políciu:

- . pri šikanovaní sa môžeme stretnúť "len" s vyhrázaním. Pokiaľ tým vzbudí agresor u iného dôvodnú obavu a dôsledkom je neblahý psychický účinok na obeť, ide tiež o trestný čin. Aj keď sa to dospelému môže zdať banálne, dieťa tým psychicky trpí a možné sú aj trvalé následky,
- násilné odobratie vecí (peniaze, hračky, oblečenie a pod.) aj malej finančnej hodnoty môže byť kvalifikované ako trestný čin lúpeže. Rozhodujúci je totiž samotný fakt, že bolo použité násilie a nie výška hmotnej straty,
- pokiaľ sa šikanovanie prejaví na zdravotnom stave poškodeného, môže ísť o trestný čin ublíženia na zdraví. V tom prípade je nutné ošetrovanie lekára a jeho odborné vyjadrenie,
- ak je šikanovanie založené na úmyselnom poškodení vecí obeť, môže ísť o trestný čin poškodzovania cudzej veci,

- rodičia sa pri zanedbávaní výchovy (túlanie, ponocovanie, asociálne správanie) dopúšťajú trestného činu ohrozovania mravnej výchovy, ak svojmu dieťaťu umožňujú viesť záhaľčivý alebo nemravný život a je možné ich pri dokázaní činu odsúdiť,
- pokiaľ k šikanovaniu dochádza v priebehu vyučovania, nesie plnú zodpovednosť za vzniknutú ujmu školské zariadenie a jeho zriaďovateľ. Rodič preto môže požadovať náhradu škody na veciach, aj na zdraví.

Je dôležité si uvedomiť, že keď sú páchatelmi deti mladšie ako 14 rokov, nie sú trestne zodpovedné. To však neznamená, že nemôžu byť postihnuté iným spôsobom, pokiaľ bežné výchovné postupy nemajú účinnosť. V takých prípadoch je nutné obrátiť sa na sociálneho kurátora mládeže odboru sociálnych vecí príslušného mestského alebo okresného úradu. Kurátor je oprávnený vo vážnych a odôvodnených prípadoch na základe šetrenia vydať predbežné opatrenie na umiestnenie dieťaťa do príslušného ústavu. Toto opatrenie platí až do vydania riadneho rozsudku súdu. Z praxe vieme, že realizovať tieto opatrenia je ťažké.

Čl. 4 Prevencia šikanovania

(1) Základným preventívnym opatrením Školy je osvojiť si základný princíp „Sme škola, kde sa šikanovanie netoleruje v žiadnych podobách !“

(2) Je dôležité, aby sa s podstatou, formami a nebezpečnými dôsledkami šikanovania ako antisociálneho správania jednotlivcov i skupín oboznámili všetci žiaci, zamestnanci školy a rodičia. Pre žiakov, pedagogických zamestnancov i rodičov je potrebné vedieť, že tieto formy správania nie sú neškodným humorom a zábavou, mali by sa oboznámiť predovšetkým s negatívnymi dôsledkami šikanovania, a to tak pre jeho obeť, ako i pre agresorov. Za zvlášť nebezpečné je potrebné považovať tendenciu podceňovať počiatočné prejavy šikanovania.

(3) Dôležité aktivity školy sa nedajú spájať len s vyučovacími predmetmi, ale sa týkajú všetkých činností a situácií v škole, v ktorých sa žiak učí prijímať všeobecné hodnoty spoločnosti, identifikovať sa s nimi a konať v ich duchu v každodennom živote.

(4) Zabezpečiť podľa ponuky vzdelávanie v oblasti prevencie šikanovania najmä pre triednych učiteľov, koordinátorov prevencie a výchovných poradcov. Organizovať semináre s odborníkmi zaoberajúcimi sa danou problematikou.

(5) V rámci účinnej prevencie šikanovania je pri príprave a realizácii celoškolskej stratégie dôležité najmä

- a) Vytvoriť pozitívnu klímu v škole, v triede. Pýtať sa detí, žiakov, trpezlivo a s rešpektom ich počúvať, diskutovať s nimi.
- b) navodiť úzku spoluprácu medzi žiakmi, zamestnancami školy, rodičmi a jasne vymedziť možnosti oznamovať aj zárodky šikanovania (pri zachovaní dôvernosti takýchto oznámení),
- c) vo vnútornom poriadku školy jasne stanoviť pravidlá správania vrátane sankcií za ich porušenie, viesť písomné záznamy o riešení konkrétnych prípadov Šikanovania,
- d) zaistiť v súlade s pracovným poriadkom dozor pedagogických zamestnancov cez prestávky, pred začiatkom vyučovania, počas vyučovania až do odchodu žiakov zo školy, a to najmä v priestoroch, kde k šikanovaniu už došlo alebo by k nemu mohlo dochádzať,
- e) oboznámiť pedagogických zamestnancov so systémom školy pre oznamovanie a vyšetrovanie šikanovania, zvyšovať informovanosť pedagogických zamestnancov, informovať pedagogických zamestnancov, žiakov, aj rodičov o tom, čo robiť v prípade, keď sa dozvedia o šikanovaní.
- f) v pracovnom poriadku školy vymedziť oznamovaciu povinnosť pre pedagogických aj nepedagogických zamestnancov.

C1.5 Metódy riešenia šikanovania

(1) Odhalenie šikanovania býva niekedy veľmi ťažké i pre skúseného pedagóga. Najzávažnejšiu negatívnu úlohu pri jeho zisťovaní hrá strach (alebo snaha o utajenie) u obetí, ale aj agresorov a ďalších možných účastníkov. Chrániť zdroj informácií, neprezradiť ho, ak si to sám nepraje a nechce pristúpiť na otvorenú konfrontáciu. Celý prípad riešiť kľudne, na pokojnom mieste, s dostatkom času. Pri riešení prípadu čo najmenej prezradíme o tom, čo už vieme a o tom, čo nemôžeme dokázať

(2) Pre vyšetrovanie šikanovania sa odporúča nasledovná stratégia

- a) zaistenie ochrany obetiam,
- b) rozhovor s deťmi, ktoré na šikanovanie upozornili, rozhovor s obeťou, s agresormi, s každým zvlášť
- c) nájdenie vhodných svedkov, individuálne, prípadne konfrontačné rozhovory so svedkami (nikdy nekonfrontovať obeť a agresorov),
- d) kontaktovanie rodičov alebo zákonných zástupcov obeť aj agresora,
- e) využitie anonymnej dotazníkovej metódy.

(3) Pri výskyte skupinového násillia voči obeť sa odporúča nasledovný postup

- a) okamžitá pomoc obeť,
- b) dohoda riaditeľa školy s pedagogickými zamestnancami na postupe vyšetrovania,
- c) vlastné vyšetrovanie,
- d) zabránenie možnej krivej výpovede agresorov, ich izolácia bez možnosti dohodnúť sa na spoločnej výpovedi,
- e) pokračujúca pomoc a podpora obeť,
- f) nahlásenie prípadu polícii,
- g) kontaktovanie rodičov alebo zákonných zástupcov,

Rozhovor s obeťou

- necháme dieťa samostatne hovoriť, citlivo ho povzbudzujeme, aby hovorilo čo najviac
- po spontánnej výpovedi sa začneme pýtať na všetky podrobnosti
- otázky: "Čo sa stalo? Kde sa to stalo? Kto čo urobil? Ako sa správali ostatní prítomní?"
- obeť uistíme o svojej ochrane
- môžeme dieťa požiadať, aby celý incident napísalo
- ak je viditeľné zranenie, upovedomíme lekára, prípadne políciu
- upovedomíme rodičov
- na otvorenú konfrontáciu dieťa neprehovárame, iba mu to navrhujeme, ak nesúhlasí, znovu ho zabezpečíme o ochrane
- pozor na falošné obvinenia

Rozhovor s agresorom

- skôr ako začneme naostro vyšetrovať, zvážime, aká je možnosť agresora usvedčiť
- ak je táto možnosť veľmi malá, hlavne v prípade strachu a obáv obeť, musíme sa uspokojiť s tým, že urobíme všetko pre ochranu obeť
- otvorene povieme o obvinení a sleduje reakcie (chránime obeť i svedkov)
- jednáme kľudne, neoddávejme sa prípadnému hnevu
- necháme samostatne hovoriť agresora, prípadne mu dáme celú situáciu napísať
- kladieme mu jasné a presné otázky
- kým prípad nie je vyriešený, neodsudzujeme

- aj v prípade vyriešeného problému odsúdime čin, nie celú osobnosť (ako človek má šancu na nápravu)
- informujeme o možných sankciách a ďalšom postupe

Rozhovor so svedkami

- individuálne rozhovory
- kladieme konkrétne otázky (kto, kedy, ako)
- v prípade, že sa nám nedarí, použijeme takú otázku z ktorej sa už predpokladá, že dieťa určitú vec videlo "Kde si bol keď ..." namiesto "Ublížil X žiak žiakovi Y"
- dobré sú otázky, na ktoré sa nedá odpovedať áno - nie - neviem
- musíme čeliť výhovorkám

Rozhovor s rodičmi obeť

- informujeme ich o celom priebehu vyšetrovania
- " ubezpečíme ich o ochrane ich dieťaťa
- snažíme sa dohodnúť na spolupráci

Rozhovor s rodičmi agresora

- rodičov pozveme na rozhovor
- oboznámime ich o priebehu vyšetrovania, o podstate činu i o celkovom správaní sa dieťaťa v škole
- u týchto rodičov, ktorí nemajú záujem spolupracovať, a ktorí priamo negatívne ovplyvnili správanie svojho dieťaťa, rozhovor zbytočne nepredlžujeme. Oboznámime ich o možných sankciách a o ďalšom postupe.
- zápis z jednania im dáme podpísať

Oboznámenie triedy

- oznámime spolužiakom, či a ako budú vinníci potrestaní,
- vo vážnejších prípadoch by mal toto jednanie viesť riaditeľ školy,
- v prípade obáv o bezpečnosť obeť od tohto kroku upustíme

ČI. 6

Opatrenia na riešenie situácie

- (1) Z opatrení pre obeť možno použiť:
 - a) odporúčanie rodičom obeť vyhľadať individuálnu odbornú psychologickú pomoc,
 - b) zorganizovanie skupinového intervenčného programu riaditeľom školy v spolupráci s psychológom,
 - c) informovanie a poradenstvo pre rodičov obeť.
- (2) Z bežných opatrení pre agresorov možno použiť
 - a) odporúčenie rodičom agresorov vyhľadať odbornú starostlivosť,
 - b) zníženie známky zo správania, preloženie žiaka do inej triedy,
 - d) výchovné opatrenia - napomenutie a pokarhanie triednym učiteľom, pokarhanie riaditeľom školy,
- (3) V mimoriadnych prípadoch sa môžu použiť ďalšie opatrenia,
 - a) odporúčanie rodičom umiestniť žiaka na dobrovoľný diagnostický pobyt do miestnej príslušného DC, prípadne do liečebno-výchovného sanatória,
 - b) oznámenie príslušnému Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny-sociálno-právna ochrana detí za účelom využitia nutných výchovných opatrení v prospech maloletého v zmysle zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci, v znení neskorších predpisov

- c) oznámenie príslušnému útvaru Policajného zboru SR, ak došlo k závažnejšiemu prípadu šikanovania, pri ktorom je podozrenie, že bol spáchaný trestný čin alebo Čin inak trestný (u maloletých).

ČI. 7 Výchovné opatrenia

- (1) Je veľmi dôležité premyslieť, akým spôsobom budeme udeľovať odmeny a tresty. Výchovný účinok môže mať trest aj odmena pre ostatných (nie toho koho sa priamo dotýka) len vtedy, keď sú o ňom adresne informovaní ako o dôsledku skutočného správania. Znamená to pre ostatných aj potvrdenie toho, že to čo sme vyhlásili myslíme vážne a sami dodržiavame a že ponese realne dôsledky za svoje správanie. Tu je potrebné opatrne zvažovať, aký účinok bude mať určitá forma zverejnenia.
- Môžeme totiž vyvolať pocit falošného hrdinstva pri vyhlásení a osobnom pranierovaní vinníka na verejnom zhromaždení školy.
 - Vyvolanie nenávisťi voči obeti predhodenej davu bez možnosti brániť sa tiež nie je žiaduce.
 - Anonymné a neosobné vyhlásenie cez rozhlas zasa nevyvolá silné emocionálne zážitky, ktoré pomáhajú tvoriť pocit vlastnej zodpovednosti za svoje činy.
- (2) **Predovšetkým predvoláme rodičov urobíme pohovor so žiakom v prítomnosti rodičov, triedneho učiteľa, výchovného poradcu a riaditeľa.** Odlíšime, či sa jedná o prvý prípad - alebo nie.
- (3) Aj pri prvom prípade však posúdime závažnosť (intenzita prípadu) a podľa toho volíme výchovné opatrenia, ak sa jedná o opakovaný prípad, posúdime tiež závažnosť, resp. formu šikanovania.
- (4) V prípade tvrdých (silných) foriem nasleduje okamžité zníženie známky zo správania. V prípade, že má takéto šikanovanie znaky trestného činu, oznámime vec polícii.
- (5) V prípadoch ako sú napr. posmievame sa, hanlivé prezývanie, urážky, urážanie národnosti, rodičov a pod. postupujeme v súlade s MP na hodnotenie správania žiakov a zachováme postupnosť v udeľovaní výchovných opatrení predchádzajúcich zníženej známke zo správania.
- (6) Cieľom preventívnych opatrení samozrejme je, aby sme k týmto sankčným opatreniam museli siahť čo najmenej.